

Gałka, Bogusław

"Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. 2: Polska Marynarka Wojenna, cz. 1: Korpus oficerów 1918-1947", J. i M. Czerwińscy [et al.], pod red. J. K. Sawickiego, Gdynia 1996 : [recenzja]

Dzieje Najnowsze 29/1, 193-195

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mują się kwestią żydowską w Polsce międzywojennej. Nic też dziwnego, że została uhonorowana I nagrodą w dziale Varsawianów na Targach Książki Historycznej w 1996 roku.

Anna Landau-Czajka

J. i M. Czerwińscy, M. Babnis, A. Jankowski, J. K. Sawicki, pod red. J. K. Sawickiego, *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, t. 2, *Polska Marynarka Wojenna*. Część I, *Korpus oficerów 1918-1947*, Wyższa Szkoła Morska, Gdynia 1996, ss. 667

Autor należy do znanych na Wybrzeżu Gdańskim historyków zajmujących się problematyką morską. Jest autorem książek oraz licznych artykułów z tej dziedziny oraz wywiadów¹. W 1994 r. pod jego redakcją ukazał się 1.1 *Kadr morskich Rzeczypospolitej*². W roku następnym razem z Marią Babnis opublikował *Bibliografię Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni*, t. 1³. J. K. Sawicki ma też osiągnięcia w beletryście morskiej⁴. W październiku 1996 r. otrzymał nagrodę polskiego PEN Clubu im. Komandora Kazimierza Szczęsnego za wybitne zasługi w dziedzinie piśmiennictwa marynistycznego.

Temat został przez J. K. Sawickiego dokładnie przemyślany i wielokrotnie przedyskutowany w gronie osób zajmujących się tą problematyką. Z okazji publikacji Autor podjął szczególny trud organizacyjny przekonania fundatorów o niezwykle charakterze książki łączącej cele naukowe z patriotyczno-martyrologicznymi. W ten sposób autorzy i fundatorzy złożyli hołd oficerom Polskiej Marynarki Wojennej.

Książka składa się z następujących części: *O dokumentacji kadr oficerskich Polskiej Marynarki Wojennej (1918-1947)* autor J. K. Sawicki, *Kronika Polskiej Marynarki Wojennej (październik 1918—marzec 1947)* — Maria Babnis; *Lista imienna korpusu oficerów Marynarki Wojennej Komendy Głównej Armii Krajowej* sporządzona przez Alfonsa Jankowskiego i Jana Kazimierza Sawickiego, *Organizacja i obsada Polskiej Marynarki Wojennej (1918-1947)* — Alfons Jankowski; *Noty biograficzne Oficerów* z Wykazem — M. Babnis i A. Jankowskiego. Aneks V *Lista poległych i zmarłych oficerów Polskich Wojen Polskiej Marynarki Wojennej* — Julian i Małgorzata Czerwińscy; *Noty biograficzne członków organizacji „Alfa” Wydziału Marynarki Wojennej Komendy Głównej Armii Krajowej* — J. K. Sawicki, O. Pawłowski, J. Jordan, S. Ludwig (aneksy oprac. Alfons Jankowski), Aneks IV *Oficerowie Polskiej Marynarki I* — J. Pertka, J. Miłobędzkiego, R. Czarskiego. Całość uzupełniona została sześcioma aneksami oficerów Polskiej Marynarki Wojennej na podstawie listy starszeństwa z 1946 r. Aneks I *Rozkaz nr 9 Departamentu Spraw Morskich z 25 II 1921 r.* Aneks II *Lista starszeństwa oficerów Polskiej Marynarki Wojennej z 1923 r.* Aneks III A. *Obozy niemieckie*. B. *Obozy sowieckie* — opracował A. Jankowski. Dzieło wieńczy szczegółowy wykaz piśmiennictwa. Zamieszczony na końcu indeks nazwisk to dodatkowy walor tej niezwyklej pracy źródłowej.

1 J. K. Sawicki, *Robotnicy rolni na Pomorzu w latach 1918-1929*, Gdańsk 1975; tenże, *Odrodzenie żeglugi morskiej w Polsce*, Gdańsk 1988; tenże, *Polska Marynarka Handlowa 1939-1945*, t. 1, Gdynia 1991.

2 *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, 1.1, pod red. J. K. Sawickiego, *Polska Marynarka Handlowa. Absolwenci szkół morskich 1922-1992*, Gdynia 1994.

3 M. Babnis, J. K. Sawicki, *Wyższa Szkoła Morska, Bibliografia*, t. 1: *Tczew, Gdynia 1920-1994*.

4 J. K. Sawicki, *Podróże polskich statków 1939-1945*, Gdańsk 1989; tenże, „*Tobruk*” w konwojach śmierci, Gdańsk 1990; tenże, *Zdrada alianckiej bandery*, Gdynia 1991; tenże, *Pod flagą komodora*, Gdańsk 1992; tenże, *Bezbronne konwoje*, Gdynia 1993.

Propozycja J. K. Sawickiego podjęcia współpracy nad książką z Akademią Marynarki Wojennej w Gdyni nie została przyjęta. W tej sytuacji inicjator *Kadr morskich Rzeczypospolitej* skompletował zespół autorski spoza kręgów Marynarki Wojennej.

Publikacja ma charakter biograficzno-socjologiczny, co jest uwidocznione niemal na każdej stronie tego wyjątkowego dzieła. Nie jest to historia Polskiej Marynarki Wojennej, lecz największe z dotychczas opublikowanych wydawnictw źródłowych umożliwiających i ułatwiających poznanie głównych elementów tworzących PMW. Zwartość merytoryczna pracy stanowi konsekwencję przyjętego przez Autorów systemu omawiania kadr PMW i wynika z procedury badawczej oraz znaczenia poszczególnych problemów. J. K. Sawicki, podejmując się wydania 2 t. *Kadr morskich Rzeczypospolitej*, zapoczątkował dyskusję nad kształtem dalszych badań biograficznych zajmujących się analizą różnic, podobieństw i cech charakterystycznych w obrębie kadr oraz struktur organizacyjnych.

Bazę źródłową pracy stanowiły rozproszone dokumenty znajdujące się w różnych archiwach, zbiorach prywatnych, bibliotekach, muzeach krajowych i zagranicznych. Te ostatnie dotyczą przede wszystkim Instytutu Polskiego i Muzeum gen. W. Sikorskiego oraz Stowarzyszenia Marynarki Wojennej w Londynie. Wykorzystane też zostały czasopisma i wydawnictwa ciągłe, źródła drukowane oraz opracowania.

Badanie kadr tak wielkiej instytucji, jaką była PMW w latach 1918-1947, jest samo w sobie przedsięwzięciem ogromnym. Nikt wcześniej takich kompleksowych badań nie podjął. Z tego względu w części pierwszej pt. *O dokumentacji kadr oficerskich PMW (1918-1947)* znalazło się omówienie metod badawczych, gdzie wymieniono analizę systemową, instytucjonalno-prawną i historyczną oraz wywiad jako jedną z technik badawczych. Każdy z Autorów posługiwał się metodą odpowiednią dla poszczególnych zagadnień, co wywołało typowe dla opracowań zbiorowych wrażenie braku spójności.

W publikacji źródłowej, jaką są *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, brakuje przypisów wskazujących źródło informacji, czego nie może zastąpić zbiorczy wykaz źródeł umieszczony na końcu książki. Nie spełniono podstawowego wymogu przy tego typu pracach, pod żadną z licznych tabel nie podano informacji źródłowej pochodzenia danych.

Autorzy nie zdołali dotrzeć do wszystkich źródeł. Przy dalszych pracach należałoby sięgnąć do archiwów rosyjskich przede wszystkim w Sankt Petersburgu, nie znalazły się one bowiem dotychczas w polu zainteresowań historyków zajmujących się PMW. W ostatnim okresie stosownych poszukiwań podjął się mgr Ryszard Mielczarek z Instytutu Historii PAN w Gdańsku. Podobnie nie zapoznano się dotąd z aktami Admiralicji Brytyjskiej. Co istotne, wykorzystano tu po raz pierwszy czasopisma emigracyjne wydawane w Londynie i Paryżu.

Kadry morskie Rzeczypospolitej t. 2 weszły do obiegu naukowego, co oznacza, że wyniki dotychczasowych badań stały się dostępne dla wszystkich zainteresowanych i mogą być poddane weryfikacji. Do tego potrzebne byłyby jednak dalsze badania źródłowe. W wyniku sygnałów napływających z różnych środowisk zainteresowanych PMW wiele nieścisłości może zostać skorygowanych w odrębnej publikacji.

Kadry morskie Rzeczypospolitej t. 2 to książka o ludziach Polskiej Marynarki Wojennej. Ich postawy są wspaniałymi przykładami łączenia marzeń i ambicji z celami państwowymi. Jest to dostrzegalne w trakcie lektury, ale Autorzy nie zdołali temu problemowi nadać stosownego wymiaru. Udało się natomiast ukazać istnienie „małej ojczyzny morskiej”¹, wspólnoty spojonej

i Por. R. Wapiński, *Polska i małe ojczyzny Polaków. Z dziejów kształtowania się świadomości narodowej w*

wieżami zawodowymi i towarzysko-koleżeńskimi. W okresie II wojny światowej łączyło ich męstwo i patriotyzm.

Na specjalne potraktowanie zasługuje działalność redaktora J. K. Sawickiego. We współczesnych realiach zajmowanie się publikowaniem jest równie ważne jak prowadzenie badań naukowych i twórczość naukowa. Bez tej sfery działalności postęp w jakiegokolwiek dziedzinie nauki jest niemożliwy.

Jest to książka adresowana do kręgu odbiorców zainteresowanych dziejami Polskiej Marynarki Wojennej i problematyką morską. Oprócz walorów naukowych ma zalety dydaktyczne. Podobnie jak t. 1 służy cenną pomocą w realizacji w szkołach morskich przedmiotu *Dzieje polskiej floty handlowej i szkolnictwa morskiego*.

Bogusław Gałka

Mariusz Leszczyński, *Akcja Katolicka w archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego*, Lublin — Pelplin 1996, ss. 362

Staraniem Katedry Historii Kościoła XIX i XX w. Instytutu Dziejów Kościoła Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ukazała się licząca 362 strony synteza dziejów Akcji Katolickiej na terytorium archidiecezji lwowskiej w II Rzeczypospolitej. Jest to książkowa wersja dysertacji doktorskiej ks. Mariusza Leszczyńskiego, proboszcza z Tarnoszyna, napisanej pod kierunkiem wybitnego historyka Kościoła w Polsce, ks. prof. Zygmunta Zielińskiego (KUL).

Pozycja ta jest kolejną, po opracowaniach ks. Mariana Dudy i ks. Krzysztofa Jeżyny¹, ważną i interesującą konstatacją dziejów Akcji Katolickiej w Polsce do 1939 r., chociaż omawia przeszłość Akcji Katolickiej na obszarze archidiecezji lwowskiej. Stanowi ważny przyczynek do historii Kościoła Powszechnego i II Rzeczypospolitej lat trzydziestych.

Słusznie w *Słowie wstępnym* napisał ks. prof. Z. Zieliński o tym, iż prezentowane przedsięwzięcie pisarskie ks. Leszczyńskiego jeszcze kilka lat temu trudne byłoby do urzeczywistnienia, i to nie tylko ze względów formalno-naukowych. Obecnie, kiedy w połowie lat dziewięćdziesiątych naszego stulecia w wielu diecezjach współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej kształtuje się na nowo Akcja Katolicka, książka ks. Leszczyńskiego staje się nie tylko unikatowym źródłem historii tej organizacji katolicko-społecznej w naszym kraju. Dzięki temu, że Autor nie unika w swym dziele skomplikowanej materii narodzin Akcji Katolickiej w świecie pełnym napięć oraz konfliktów sumienia (co pociągało za sobą takie, a nie inne reperkusje w skali wewnętrznej i międzynarodowej) opracowanie staje się tym bardziej wartościowe, przede wszystkim jako praca naukowa i źródło historyczne. Recenzowana książka może stać się punktem wyjścia do wspólnych dla historyków i nawet socjologów badań nad przeszłością i teraźniejszością Akcji Katolickiej w Polsce.

Pod względem kompozycyjnym (klarownym) opracowanie ks. Leszczyńskiego składa się z sześciu rozdziałów, aneksów (dokumentalnych, tabelarycznych, fotograficznych i map), indeksów — osobowego i rzeczowego oraz streszczenia w języku angielskim i niemieckim.

XIX i XX wieku po wybuchu II wojny światowej, Wrocław 1994.
i M. Duda, *Akcja Katolicka? Tak!* Częstochowa 1995; K. Jeżyna, *Akcja Katolicka w II Rzeczypospolitej*, Lublin 1996. Por. R. Bender, *Geneza i rozwój Akcji Katolickiej w Polsce (1919-1953)*, w: *Misja Kościoła w świecie*, pod red. J. Deca, Wrocław 1995, s. 183-185.